

Goodbye Barcelona, goodbye traductor

per Eva Rosell

Tot just fa un any que vaig visitar el Teatre del Raval per conèixer el projecte de *Goodbye Barcelona*. Dins d'aquell teatre petit i acollidor l'Empar López, la directora del teatre, em va explicar que el musical li havia agradat tant que calia representar-lo a Barcelona fos com fos. Els ulls se li il·luminaven mentre m'explicava com l'obra l'havia commogut, i sembla que aquella il·lusió se'ns va contagiar a tots els que vam participar en l'aventura de *Goodbye Barcelona*.

Entre el 26 de setembre de 2013 i el 4 de gener de 2014, unes sis mil cinc-cents persones van passar pel Teatre del Raval per veure una obra que, tot i que venia de Londres, parlava de nosaltres, de la nostra història. *Goodbye Barcelona* emprèn un viatge, emmarcat en el context de la Guerra Civil Espanyola, que ens explica la història d'un jove anglès que s'allista a les Brigades Internacionals per lluitar al bàndol republicà. La seva mare, preocupada però amb les mateixes conviccions que ell, decideix seguir-lo fins a Espanya i fer-se voluntària. Mare i fill no arriben a trobar-se, però tots dos s'enamoren i les seves peripècies amoroses només són l'eix sobre el qual gira la memòria d'un capítol molt important de la nostra història, que no ens queda tan lluny com ens pot semblar. Ni l'autor ni el director no se'n van amagar mai: es tractava d'un musical polític.

Karl Lewkowicz, compositor de les cançons i impulsor de l'obra, va començar a rumiar-hi fa dotze anys després de llegir un article amb testimonis de brigadistes al diari *The Guardian*. Cinc mil persones van anar a l'Arcola Theatre per veure la producció original del musical, entre ells alguns espanyols que els va agradar especialment. Això va convèncer en Karl, i va decidir que s'havia de dur l'espectacle a l'escenari real dels fets, amb la intuïció que no només calia dur-lo a Espanya, sinó que *Goodbye Barcelona* havia de fer-se en català. De fet, el musical londinenc va rebre les millors crítiques per part de diaris catalans i va cridar molt l'atenció entre els mitjans de comunicació de Catalunya.

En Karl em va explicar que molta gent de Londres i del Regne Unit en general té la concepció que Barcelona és una part d'Espanya i no de Catalunya, que molts d'ells desconeixen com n'és d'important per als catalans parlar la seva llengua i com aquesta va ser reprimida sota el règim de Franco. Ell mateix admet que aquesta era la seva visió abans d'arribar Barcelona i familiaritzar-se amb la llengua i el tema del procés d'independència. Un cop va ser conscient com n'és d'important la llengua per a la nostra cultura, va creure que el públic de Barcelona se sentiria l'espectacle més seu si es feia en català i va voler dissenyar-los una versió feta a mida. De fet, Barcelona és l'escenari d'obertura de la trama principal i l'obra culmina a la capital catalana amb la retirada de les Brigades Internacionals l'any 1938, esdeveniment que pren vida en la colpidora escena final amb la cançó que dona títol a l'espectacle: «Adéu, Barcelona».

L'ofici del traductor deu ser dels pocs en què cal que ningú no s'adoni que has fet la feina si vols que

aquesta estigui ben feta. El salt d'un text d'una cultura a una altra comporta una presa de decisions que busquen l'harmonia perfecta entre la fidelitat a l'original i la funcionalitat del text traduït. Els traductors ens podem permetre el luxe de ser una mica infidels, però sobretot hem de ser invisibles. La immediatesa és l'ingredient principal del teatre, no hi ha notes a peu de pàgina ni es pot anar enrere si no has entès alguna cosa; el text ha d'entrar sense calçador. És un text per ser dit en veu alta, de manera que el traductor es converteix en un modest actor per uns dies si vol assegurar-se que la recepta surti bona.

El text de *Goodbye Barcelona* no pretén fer-hi massa voltes: el missatge és clar, directe i senzill. L'obra vol emular la parla informal i quotidiana, descriure amb sentiment però amb desimboltura les angoixes i conflictes creats per la guerra. Transportar les referències d'una cultura a una altra és un repte trepidant; la gran paradoxa de *Goodbye Barcelona*, però, és que és una obra anglesa que parla dels nostres propis referents. A vegades, la desaparició d'elements que es perden pel camí en el procés de traducció és inevitable quan hem de modificar i amanir el text perquè aquest flueixi sense entrebancs a l'oïda de l'espectador. Tenim anglesos i catalans dalt de l'escenari, però tots parlen igual. Què passaria si els nostres actors catalans de cop diguessin «parles molt bé l'anglès» o canviessin el seu català perfecte per l'espanyol macarrònic i forçat dels actors anglesos quan demanen un got de vi? Alguna cosa ens grinyolaria i ens faria caure del núvol al qual se'ns havia convidat; perquè l'espectador ja sap que està vivint una mentida, però no vol que li recordin mentre seu còmodament i gaudeix de l'espectacle. El traductor, doncs, esdevé còmplice d'un engany pactat amb el públic. Quan comença l'espectacle el traductor desapareix.

L'aventura espanyola dels brigadistes ens explica un capítol tràgic de la nostra història, però no s'oblida mai de l'humor. L'humor no desapareix ni en els moments més tristos, i el text de *Goodbye Barcelona* ho té en compte i procura arrencar-nos el somriure, o fins i tot una rialla, entremig del desastre. *Goodbye Barcelona* és un caramellet senzill, però que deixa un molt bon regust. La versió catalana del musical va connectar molt amb un públic, que es va deixar emocionar per la crua realitat dels fets que van tenir lloc a casa nostra durant la Guerra Civil. L'última cançó ho deixa ben clar: «no podem oblidar, no perdem la memòria». Això és el que ens cantava el repartiment d'actors a l'escena final amb uns ulls envidriats que sembla que carregaven alguna cosa més que ficció. Entre plors i rialles, el traductor passa de puntetes perquè ningú no sàpiga que hi és.